

Валерія Іванова,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету історії та географії
спеціальності 014.03 Середня освіта (історія)
(Науковий керівник: канд. істор. наук, доц. **Порох Н. В.**)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВЛІННЯ ІМПЕРАТОРА МУЦУХІТО

У статті висвітлюються особливості політичного та соціально-економічного життя Японії в період правління імператора Муцухіто. Вказується на важливий наслідок «освіченого правління» Мейдзі, який полягав у формуванні та консолідації японської нації, формування її іміджу.

Ключові слова: «освічене правління», Мейдзі, Муцухіто, «вихід з тіні», японська нація.

Правління імператора Мейдзі (роки життя: 1852–1912, роки правління: 1868–1912) видалося довгим. Настільки довгим, що нині воно здається тривалішим, ніж довжина його людського життя. Це враження обумовлено тим, що за сорок п'ять років правління Мейдзі його Японія пережила справді драматичні зміни. У середині ХІХ століття вона представлялася Заходу неспроможною у всіх відносинах околицею «цивілізованого» світу. Проте вже до початку ХХ століття Японія перетворилася на потужну державу, на повноправного гравця на карті світу. Якщо раніше японці говорили про загрозу, що виходила із Заходу, то після перемог Японії над Китаєм та Росією настав час побоюватись і саму Японію. Усього за одне покоління країна зуміла створити сучасну промисловість та армію. Усього за одне покоління колишній комплекс неповноцінності був перетворений на комплекс переваги. Люди, які мешкали на архіпелазі, до правління Мейдзі не називали себе японцями. Вони співвідносили себе з рідним селом та князівством. Усього за одне покоління вони усвідомили себе як японську націю.

У статті простежимо особливості правління імператора Муцухіто наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Коли в 60-х роках ХХ століття Японія почала перетворюватися на суперпотужну економічну державу, заговорили про «японське диво». Але насправді «диво» трапилося ще за правління Мейдзі. Основу післявоєнних успіхів Японії було закладено саме за нього. Відповідно до традиції, яка робить особливий акцент на ідеї наступності, імені Мейдзі значився ієрогліф, взятий з імені його батька Комей (буквально ми це розуміємо як «синівній обов'язок і світло»); роки життя: 1831–1866, роки правління: 1847–1866). Це

ієрогліф «мей» – «світлий», «освічений». Тому ім'я Мейдзі означає «світле правління», «освічене правління». Незважаючи на подібність імен, батько і син існували в різних вимірах. Комей прожив своє життя в «тіні», він був прихований від людських очей стінами свого палацу Кіото, військовий уряд (сьогунат) в Едо (згодом Токіо) забороняв імператору залишати межі резиденції, та її «світло» можна сприймати лише метафорично [1, с. 103].

Мейдзі народився ще «в епоху тіні», але він прожив своє доросле життя «на світлі». Після того як у 1867 році він посів місце свого батька, піддані змогли побачити його – на вулицях та площах, на військових парадах та маневрах, на вокзалах та виставках досягнень японського народного господарства, у театрі, на іподромі, у цирку... І він також бачив своїх численних підданих. Він був першим з японських імператорів, хто зміг на власні очі переконатися, що вони справді існують [2, с. 95]. Метафора «світла» і «тіні» застосовується не тільки до імператора, а й по ставленню до країни загалом. З погляду Заходу, вся Японія до середини ХІХ століття теж перебувала в «тіні»: мінімум контактів призвів до того, що відомості про Японію були фрагментарними і часто не відповідали дійсності. Європейці не знали ні вікової історії Японії, ні її блискучої культури. Книги про Японію були справжньою рідкістю [3, с. 22].

Японія довгий час боялася зовнішнього світу, вона чекала від нього лише неприємностей та каверз. У ХVІ–ХVІІ століттях європейці, основну частину яких складали католицькі місіонери (переважно з ордена єзуїтів), завезли до Японії вогнепальну зброю. У свідомості японців християнство та гармати стали синонімами. Сегуни з династії Токугава, що прийшли до влади на початку ХVІІ століття, вважали за благо закрити країну. І в'їзд до неї, і виїзд були суворо заборонені. Так вийшло, що Японія, оточена з усіх боків морями, що перестала будувати великі кораблі, її можна було назвати країною морською із суттєвими застереженнями.

Час правління Мейдзі різко змінив ситуацію: він приніс із собою рішучий розширення спілкування, торгівлі, взаємодії зі світом. Японія почала впізнавати світ, світ став впізнавати Японію. Вихід із тіні супроводжувався драматичними наслідками. Як і людина, яка несподівано потрапляє з темної печери на яскраве сонячне світло, Японія на якийсь час втратила орієнтацію, розгубилася, нею опанував комплекс неповноцінності. На якийсь час жителі архіпелагу стали думати, що в їхній країні немає нічого гідного похвали. Але вони не стали сидіти склавши руки, а почали вчитися. Науці та техніці, промисловості та культурі, будівництву та технологіям управління, військовій справі. Наслідуваність на якийсь час стала гаслом дня. Проте період сліпого копіювання тривав недовго. Традиційна

японська культура мала величезну чарівність. Тому і Захід став вчитися у Японії. Європейські художники були зачаровані японським мистецтвом. Якщо подивитися на справу з точки зору макрокультурної, то зіткнення Японії та Заходу було подібно до зустрічі різнотемпературних морських течій, коли в зоні контакту створюються сприятливі умови для зростання «культурної біомаси» [4, с. 17].

Одним з головних наслідків правління Мейдзі стала поява на світ японської нації. Без цього Японія не змогла конкурувати із Заходом. Японська нація була сконструйована лише за кілька десятиліть під безпосереднім європейським впливом. До цього часу ні про яку «націю» не могло бути й мови – жителі різних регіонів говорили на незрозумілих один для одного діалектах, кожна людина вважала, що вона належить своїй селі, місту, князівству, клану. Однак виявилось, що у XIX столітті море вже не можна тримати закритим на замок.

Отже, формування нації пов'язане з особистістю Мейдзі, бо він став тим символічним центром, навколо якого й відбувалася «консолідація» японців. А тому долю Мейдзі та долю японського народу не можна розглядати окремо. Маючи статус «живого бога», Мейдзі все одно залишався одним із мільйонів японців. Адже він був їхнім символом. Тому дуже важливо продемонструвати, як відбувався перехід імператора Мейдзі та всієї Японії «з тіні у світ», змінювалися їх уявлення про владу і про себе, за рахунок яких інструментів досягалася єдність держави та суспільства, як з'являлася на світ та культура, яку ми тепер називаємо японською.

Список використаних джерел та літератури

1. Внешняя политика Японии : история и современность : учеб. пособие. Ассоц. японоведов. М., 2008. 340 с.
2. Гаджиева Е. А. Страна Восходящего солнца: история и культура Японии. Е. А. Гаджиева. Ростов н/Д.: Феникс, 2006. 253 с.
3. История государства и права зарубежных стран / Под ред. О. А. Жидкова, Н. А. Крашенинниковой. М., 2003. Ч. 2. 248 с.
4. История Японии / Под ред. А. Е. Жукова. М., 1998. Т. 2. 120 с.
5. Карпенко В.О. Японія в глянці і без нього. В. О. Карпенко. К.: Молодь, 1989. 124 с.
6. Латышев И. А. Япония, японцы и японоведы. Режим доступа: royallib.com/book/latishev_igor/yaponiya_yarontsi_i_yaponpvedi.html
7. Перфильев В. О. Японія від А до Я: популярна ілюстрована енциклопедія, 2008. 144 с.